

Секція Право	
УДК 347	
Дата першого надходження статті до видання	2026-02-02
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-02-12
Дата публікації/оприлюднення	2026-02-22

Проблемні питання виплати пенсій внутрішньо переміщеним особам: правовий аналіз

Ліщинська Ю.В.

студентка IV курсу

Навчально-наукового інституту

права, психології та інноваційної освіти

Національний університет «Львівська політехніка»

Добрянська І. І.

студентка IV курсу

Навчально-наукового інституту

права, психології та інноваційної освіти

Національний університет «Львівська політехніка»

Науковий керівник: Остапенко Л.О.

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри цивільного права та процесу

ІППО Національного університету «Львівська політехніка»,

<https://orcid.org/0000-0002-9833-3043>

Анотація. Соціальне забезпечення та захист громадян України є одним із найважливіших напрямків діяльності держави. Держава відповідає за матеріальне забезпечення своїх громадян, створює умови для повного здійснення громадянами права на працю, гарантує рівні можливості у виборі професії та трудової діяльності, реалізує програми професійно-технічної освіти і навчання відповідно до суспільних потреб.

Право на соціальний захист закріплено в українському законодавстві, зокрема статтею 46 Конституції України передбачено: «Громадяни мають право на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, а також у старості та в інших випадках, передбачених законом. Це право гарантується загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням за рахунок страхових внесків громадян, підприємств, установ і організацій, а також бюджетних та інших джерел соціального забезпечення; створенням мережі державних, комунальних, приватних закладів для догляду за непрацездатними.

З початком повномасштабної збройної агресії яка призвело до масової міграції українців з тимчасово окупованих територій та появи все більше осіб зі статусом внутрішньо переміщеної особи, проблема конституційно правової захищеності внутрішньо переміщених осіб стала ще гострішою та актуальнішою, особливо в питанні їхнього пенсійного забезпечення як форми реалізації гарантування достатнього рівня життя. Найактивніше внутрішнє переміщення населення з території Луганської,

Донецької, Запорізької областей розпочалося одразу після початку бойових дій в окремих районах і містах цих територій.

У статті розглянуто особливості правового внутрішньо переміщеної особи та особливості їх пенсійного забезпечення, досліджено судову практику предметом спору яких є підтвердження трудового стажу внутрішньо переміщеної особи. Розглянуто міжнародну практику у схожих спорах. Особлива увага приділяється дослідженню правового статусу внутрішньо переміщеної особи.

Ключові слова: внутрішньо переміщена особа, соціальне забезпечення, захист громадян, пенсійне забезпечення, конституційне право, воєнний стан.

Problematic Issues of Pension Payments to Internally Displaced Persons: A Legal Analysis

Y. V. Lishchynska

Fourth-year Student

Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University

I. I. Dobrianska

Fourth-year Student

Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University

Scientific Supervisor: L. O. Ostapenko

Doctor of Law, Professor,

Professor of the Department of Civil Law and Procedure

Educational and Scientific Institute of Law, Psychology and Innovative Education
Lviv Polytechnic National University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9833-3043>

Annotation. Social security and protection of citizens of Ukraine is one of the most important areas of state activity. The state is responsible for the material security of its citizens, creates conditions for the full exercise by citizens of the right to work, guarantees equal opportunities in choosing a profession and labor activity, implements programs of vocational education and training in accordance with public needs.

The right to social protection is enshrined in Ukrainian legislation, in particular, Article 46 of the Constitution of Ukraine provides: "Citizens have the right to social protection, which includes the right to provide for them in the event of complete, partial or temporary loss of working capacity, loss of a breadwinner, unemployment due to circumstances beyond their control, as well as in old age and in other cases provided for by law. This right is guaranteed by mandatory state social insurance at the expense of insurance contributions of citizens, enterprises, institutions and organizations, as well as budgetary and other sources of social security; by creating a network of state, municipal, private institutions for the care of the disabled.

With the beginning of full-scale armed aggression, which led to mass migration of Ukrainians from temporarily occupied territories and the appearance of more and more people with the status of internally displaced persons, the problem of constitutional and legal protection of internally displaced persons has become even more acute and relevant, especially

in the issue of their pension provision as a form of implementation of guaranteeing an adequate standard of living. The most active internal displacement of the population from the territory of Luhansk, Donetsk, Zaporizhia regions began immediately after the start of hostilities in certain districts and cities of these territories.

The article examines the features of the legal status of internally displaced persons and the features of their pension provision, and examines the judicial practice of cases in which the subject of the dispute is confirmation of the work experience of an internally displaced person. International practice in similar disputes is considered. Special attention is paid to the study of the legal status of an internally displaced person.

Keywords: internally displaced person, social security, protection of citizens, pension provision, constitutional law, martial law.

Вступ

Пенсія - це щомісячна пенсійна виплата в солідарній системі загальнообов'язкового державного пенсійного страхування, яку отримує застрахована особа в разі досягнення нею передбаченого цим Законом пенсійного віку чи визнання її особою з інвалідністю, або отримують члени її сім'ї у випадках, визначених Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» [1].

Стаття 46 Конституції України гарантує право громадян на соціальний захист, включаючи пенсії. Відповідно до Закону України «Про державне пенсійне забезпечення» всі громадяни України мають право на отримання пенсії після досягнення певного віку за інвалідністю або за іншими підставами. Україна є учасником міжнародних конвенцій, які гарантують право на соціальний захист[2].

З огляду на вище конкретизоване, ми можемо констатувати, що пенсії є формою власності, і окремі особи, зокрема ВПО, не мають бути позбавлені цієї форми власності на дискримінаційній основі. Громадяни України мають право на державне пенсійне забезпечення за віком, по інвалідності, у зв'язку з втратою годувальника та в інших випадках, передбачених цим Законом. При цьому іноземці та особи без громадянства, які проживають в Україні, мають право на пенсію нарівні з громадянами України на умовах, передбачених законодавством або міждержавними угодами.

Для взятої на облік внутрішньо переміщеної особи реалізація прав на зайнятість, пенсійне забезпечення, загальнообов'язкове державне соціальне страхування на випадок безробіття, у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності, від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності, на отримання соціальних послуг здійснюється відповідно до законодавства України.

Перереєстрація безробітних, яких у подальшому було зареєстровано як внутрішньо переміщені особи, здійснюється державною службою зайнятості за місцем перебування фактичного проживання особи у порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України.

Внутрішньо переміщені особи з територій, на яких ведуться (велися) бойові дії, з тимчасово окупованої території, а також особи, у яких внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, знищено або пошкоджено (до стану, непридатного для проживання) жиле приміщення, мають право на отримання страхових виплат і соціальних послуг за загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності і від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, що спричинили втрату працездатності, безпосередньо в органах Пенсійного фонду України за фактичним місцем проживання, перебування[3].

Страхові виплати призначаються за наявності необхідних документів, що підтверджують право на отримання таких виплат, а в разі їх відсутності - на підставі отриманих шляхом електронної інформаційної взаємодії між інформаційно-

комунікаційними системами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій відомостей: про встановлення інвалідності та ступеня втрати професійної працездатності, у тому числі на підставі даних інформаційних ресурсів у сфері реабілітації осіб з інвалідністю; Державного реєстру актів цивільного стану громадян - про народження особи, її походження, укладення шлюбу, розірвання шлюбу, зміну імені, смерть особи та інших відомостей цього реєстру; реєстру застрахованих осіб та реєстру страхувальників Державного реєстру загальнообов'язкового державного соціального страхування - про працевлаштування, нараховану заробітну плату (дохід), сплату страхових внесків та інших відомостей цих реєстрів; акта розслідування нещасного випадку або акта розслідування професійного захворювання за встановленими формами; відомчої інформаційної системи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сферах міграції (імміграції та еміграції), у тому числі протидії нелегальній (незаконній) міграції, громадянства, реєстрації фізичних осіб, біженців та інших визначених законодавством категорій мігрантів, - про зареєстроване або задеклароване місце проживання (перебування) особи; органів реєстрації - про зареєстроване або задеклароване місце проживання (перебування) особи; Єдиної державної електронної бази з питань освіти - про навчання; Єдиного реєстру боржників - про заборгованість зі сплати аліментів; Єдиної інформаційної бази даних про внутрішньо переміщених осіб - щодо статусу внутрішньо переміщеної особи; Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань - про юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців; податкової звітності за останній звітний період чи за IV квартал 2021 року або річної звітності за 2021 рік у порядку, встановленому правлінням Пенсійного фонду України.

Закон передбачає, що органи державної влади України та місцевого самоврядування, разом з їхніми посадовими особами, можуть встановлювати зв'язки та співпрацювати з незаконними органами, утвореними на тимчасово окупованих територіях, якщо це необхідно для захисту національних інтересів, прав та свобод громадян України, виконання міжнародних договорів та сприяння відновленню конституційного ладу України на тимчасово окупованих територіях. Це виключення стосується лише активних дій з боку органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямованих на встановлення контактів з органами окупаційної влади. Тобто це не означає можливість враховувати документи (акти), видані органами чи посадовими особами окупаційної влади, якщо вони не є результатом таких контактів[5].

У разі відсутності необхідних відомостей страхові виплати призначаються у мінімальному розмірі, встановленому правлінням Пенсійного фонду України, з подальшим перерахуванням їх сум після надходження документів, що підтверджують право застрахованої особи на їх отримання[3].

Постає необхідність розроблення дієвого механізму, який дасть змогу без проблем отримати на законних підставах призначення чи перерахунок пенсій ВПО. У Законі України «Про пенсійне забезпечення» зазначено, основним документом, що підтверджує стаж роботи, є трудова книжка». В законі міститься застереження щодо випадків, коли трудової книжки немає або в ній бракує певних записів про трудову діяльність. Зокрема, передбачено, що Кабінет Міністрів України встановлює спеціальний порядок підтвердження наявного трудового стажу за відсутності трудової книжки або відповідних записів у ній. Непоодинокі випадки коли у ВПО, трудової книжки може не бути через втрату або псування, або в ній може бракувати певних записів про трудову діяльність.

Це питання регулює постанова Кабінету міністрів України, яка затверджує Порядок підтвердження наявного трудового стажу для призначення пенсій за відсутності

трудової книжки або відповідних записів у ній. Документи, які можуть підтвердити факт роботи на певному підприємстві, період навчання, військової служби тощо, до них відносять: довідки (зокрема про підтвердження пільгового характеру праці), виписки з наказів, особові рахунки й відомості на видачу заробітної плати, посвідчення, характеристики, письмові трудові договори й угоди з відмітками про їх виконання та інші документи, які містять відомості про періоди роботи, зокрема членські квитки профспілок та інші документи [3].

Ситуація, яка склалася в Україні, дає підстави для висновку, що з метою повного захисту прав громадян постає необхідність брати до уваги інформацію, викладену в документах, зокрема в довідках про трудовий стаж, виданих незаконними формуваннями [4]. Українським законодавством не визначаються документи, видані органами влади, що знаходиться під контролем російської федерації та їх представниками, а й прямо заборонено їх використовувати, не надаючи їм жодного юридичного статусу.

Пенсійне забезпечення є складовою конституційного права на соціальний захист, гарантованого статтею 46 Конституція України. В умовах воєнного стану реалізація цього права набула особливої складності для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), які внаслідок збройної агресії були змушені залишити місце постійного проживання та втратили доступ до документів, архівів і роботодавців, що підтверджують їхній страховий стаж. Законодавче регулювання пенсійних правовідносин здійснюється, зокрема, Законом України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», відповідно до якого пенсія призначається за наявності визначеного страхового стажу та досягнення встановленого віку.

Особливої актуальності набула проблема підтвердження трудового стажу для ВПО, адже саме від його тривалості залежить як право на призначення пенсії, так і її розмір. Формально основним документом, що підтверджує стаж роботи, є трудова книжка. Проте значна кількість внутрішньо переміщених осіб втратила її через бойові дії, руйнування житла, евакуацію або неможливість отримати доступ до архівів підприємств, що залишилися на тимчасово окупованих територіях. У таких випадках виникає необхідність застосування альтернативних механізмів підтвердження стажу — довідок, архівних документів, даних реєстрів застрахованих осіб тощо[3].

У звичайних умовах підтвердження трудового стажу здійснюється шляхом подання документів або отримання інформації з державних реєстрів. Однак для ВПО ця процедура ускладнюється необхідністю доведення обставин, що об'єктивно перешкоджають отриманню документів. У результаті значна кількість осіб змушена звертатися до суду для захисту свого права на пенсійне забезпечення. Таким чином, судовий захист стає не винятковим, а фактично основним механізмом реалізації конституційного права.

Варто зазначити, що практика національних судів у справах цієї категорії поступово формується з урахуванням міжнародних стандартів. У рішеннях Європейський суд з прав людини неодноразово підкреслювалося, що пенсійні виплати становлять майнове право, яке підпадає під захист статті 1 Першого протоколу до Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод. Відповідно, будь-яке втручання держави у це право повинно бути законним, переслідувати легітимну мету та бути пропорційним[6].

Для внутрішньо переміщених осіб ризик непропорційного втручання є значно вищим, оскільки формальний підхід органів Пенсійного фонду може призводити до фактичного позбавлення засобів до існування. З огляду на те, що більшість ВПО втратили майно, роботу та стабільне джерело доходу, пенсія для них нерідко є єдиним гарантованим способом забезпечення мінімального рівня життя.

Загостреність проблеми підтверджується також збільшенням кількості адміністративних спорів між ВПО та органами Пенсійного фонду України. Типовими є позови щодо: відмови у призначенні пенсії через неврахування окремих періодів стажу; припинення або зупинення виплат; відмови у перерахунку пенсії; невизнання документів, виданих на тимчасово окупованих територіях.

У таких спорах суди дедалі частіше наголошують на необхідності індивідуального підходу та оцінки всіх доказів у їх сукупності, а не формального відхилення документів. Це свідчить про поступове формування гуманістичної судової практики, спрямованої на захист соціально вразливих категорій населення.

Водночас наявність численних судових справ свідчить про недосконалість адміністративного механізму реалізації пенсійних прав ВПО. Якщо особа змушена звертатися до суду для підтвердження очевидних фактів трудової діяльності, це означає, що на рівні правозастосування існує дисбаланс між інтересами держави та правами громадянина.

Національний стандарт правової визначеності у цьому питанні сформульовано у зразковій справі Великої Палати Верховного Суду, де прямо зазначено, що припинення виплати пенсії на підставі підзаконних «перевірок місця проживання» є протиправним, адже закон містить вичерпний перелік підстав для такого втручання і не делегує виконавчій владі повноваження вигадувати нові причини для зупинення виплат [7].

Слід наголосити: йдеться не про «розширювальне тлумачення» закону судами, а про відновлення елементарної ієрархії джерел – закон переважає над підзаконними актами, а підзаконний акт не може нівелювати законодавчу модель та трансформувати публічну дискрецію у свавілля. Відповідно, у самій логіці пенсійних прав внутрішньо переміщених осіб закладено заборону на «верифікаційну дискримінацію», коли формально нейтральні процедури ідентифікації використовуються як фільтр, що непропорційно уражає окрему категорію осіб. Міжнародні стандарти забезпечують змістове «ядро» принципів та задають зовнішню рамку допустимих рішень держави.

Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права через статтю 9 [8] та Загальний коментар № 19 Комітету з економічних, соціальних і культурних прав [9] розглядає право на соціальне забезпечення як таке, що охоплює вимоги адекватності, доступності, охоплення та недискримінації, а також доктрину «мінімального ядра» – мінімально допустимого стандарту гарантій, який держава зобов'язана забезпечувати навіть у період економічної скрути або за умов надзвичайних викликів. Переглянута Європейська соціальна хартія через статтю 12 покладає на держави позитивний обов'язок підтримувати та поступово підвищувати рівень соціального забезпечення, що концептуально обмежує регресивні заходи, здатні погіршити становище осіб похилого віку, а в нашому контексті - внутрішньо переміщених пенсіонерів [10].

Керівні принципи Організації Об'єднаних Націй з питань внутрішнього переміщення проголошують статус-нейтральність доступу внутрішньо переміщених осіб до прав і послуг [11]. Відповідно до них, сама обставина переміщення не може бути законною підставою для звуження соціальних прав чи для ускладнення процедур їх реалізації. Власне, ця ідея відображає загальний зміст принципу рівності: різниця у підході до внутрішньо переміщеної особи має потребувати суворого, доказового й правомірного обґрунтування – інакше вона перетворюється на дискримінацію.

Практика Європейського суду з прав людини конкретизує межі допустимого адміністративного втручання у пенсійні виплати. Суд розглядає соціально-страхові виплати як «майно» у розумінні статті 1 Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, і оцінює різне ставлення крізь призму статті 14 про заборону дискримінації. У справах *Stec and Others v. the United Kingdom* та *Kjartan Ásmundsson v. Iceland* Суд підкреслив, що правомірні сподівання на отримання виплат потребують чітких, передбачуваних і пропорційних рішень: різкі, радикальні обмеження, що

руйнують баланс між публічним інтересом і правами особи, є несумісними з Конвенцією [12].

Велика кількість осіб, що мають право на призначення пенсії згідно з чинним законодавством України та відсутність фінансових ресурсів на їх фінансування, призвели до колапсу пенсійної системи в Україні. На сьогодні в країні функціонує лише рівень загальнообов'язкового пенсійного забезпечення. Країна потребує негайного реформування шляхом введення накопичувальної системи. Кількість судових рішень у питаннях пенсійного забезпечення ВПО свідчать про необхідність внесення змін в пенсійне законодавство [16].

У цьому контексті особливої уваги потребують і нові адміністративні механізми, запроваджені державою у сфері пенсійного забезпечення.

З 20 березня 2025 року набрала чинності постанова Кабінету Міністрів № 299 від 11 лютого 2025 року. Вона встановлює новий порядок виплати пенсій і страхових виплат людям, які перебувають за кордоном або на тимчасово окупованих територіях. Для них обов'язковою є щорічна фізична ідентифікація - до 31 грудня кожного року.

Хоча Пенсійний фонд зазначає, що невчасне проходження ідентифікації не позбавляє права на поновлення виплат і передбачає кілька способів її проходження - особисто, дистанційно через відеозв'язок, за допомогою «Дія.Підпис», або через дипломатичні установи - сама необхідність щорічних процедур породжує питання щодо відповідності такої моделі стандартам доступності й недискримінації [14].

Проте, люди, які змушені переїжджати через війну, часто не можуть скористатися цифровими послугами, банками чи допомогою консульства. Через це вимога постійного підтвердження особи може перешкоджати їм у здійсненні своїх основних соціальних прав. Це суперечить ідеї надання мінімальної, але справжньої підтримки людям, які її потребують. Держава повинна забезпечувати людям справжній, а не тільки формальний доступ до пенсійних гарантій.

Дмитро Лубінець, уповноважений Верховної Ради з прав людини, сказав, що держава не повинна давати людям надто складні завдання, коли у неї є вся потрібна інформація в реєстрах внутрішньо переміщених осіб та інших державних базах даних. Він сказав, що багато пенсіонерів-внутрішньо переміщених осіб не користуються сервісом «Дія» і навіть не мають смартфонів, тому нові цифрові процедури фактично недоступні для них.

Дмитро Лубінець звернувся до уряду з проханням спростити механізм підтвердження особи. Він просить продовжити строки ідентифікації, забезпечити належне інформування людей доступними каналами та використовувати державні реєстри для автоматичної верифікації даних [15].

Погоджуємось із вищевикладеним, що для більшості цих громадян пенсія є єдиним засобом до існування. Тому держава повинна гарантувати, що ці люди зможуть отримувати пенсію без проблем, а не залежати від здатності опанувати нові електронні інструменти чи складні процедури.

Попри те, що постанова № 299 формально звільняє внутрішньо переміщених пенсіонерів, які проживають на підконтрольній Україні території, від обов'язку проходити щорічну фізичну ідентифікацію, у практиці останніх місяців фіксуються численні повідомлення про призупинення виплат навіть таким особам. Це свідчить про наявність системних технічних і процедурних вад, які фактично створюють бар'єри для реалізації права на пенсійну виплату, незважаючи на декларовані державою гарантії доступності.

Аналіз звернень пенсіонерів показує, що дві речі найчастіше стають підставами для того, щоб виплати пенсії припинялися без жодних підстав. Перша проблема стосується відсутності оновленої інформації про те, що людина не отримує пенсію або інших виплат від Росії. Це потрібно Пенсійному фонду України, але лише для тих людей, які виїхали з

окупованих територій на території України, контролюваної Україною, і вже мали українську пенсію на 23 червня 2024 року. Якщо ця інформація не була оновлена вчасно або не була записана правильно, то система автоматично припиняла виплати до тих пір, поки все не буде з'ясовано.

Друга проблема пов'язана з тим, що дані про місце проживання пенсіонера часто застаріли або неправильні. Через це система Пенсійного фонду може вважати, що людина все ще живе на окупованій території. У такому разі система починає застосовувати до цієї людини правила, які призначені для зовсім іншої групи людей, наприклад, вимогу довести, що вона не отримує пенсію від Росії. Щоб вирішити цю проблему, потрібно подати нову анкету з оновленими даними про місце проживання, але це теж створює додаткові труднощі для старих людей [14].

Є ще одна проблема: навіть після того, як людина пройшла фізичну ідентифікацію, дані про це можуть не бути записані або загубитися в системі Пенсійного фонду. Через це виплати пенсії так і не відновлюються. Іноді працівники фонду вимагають, щоб людина прийшла до них особисто, хоча насправді можна використати інші форми ідентифікації, такі як відеозв'язок або «Дія.Підпис», які передбачені чинним порядком і призначені для того, щоб полегшити життя пенсіонерів.

Все вищезазначене вказує на те, що сучасна система управління пенсійними виплатами для тих, хто був змушений змінити місце проживання через війну, містить багато складних процедур, які можуть створити ризики і перешкоди. Це може призвести до безпідставного припинення або затримки отримання пенсії. У таких ситуаціях дуже важливо не тільки своєчасно оновлювати свої особисті дані або підтверджувати інформацію в офіційних реєстрах, але й знати, як ефективно захищати свої права і інтереси.

Перший етап боротьби за свої права - адміністративне оскарження. Це спроба вирішити конфлікт без суду, звернувшись до керівника органу, посадова особа якого прийняла протиправне рішення або органу вищого рівня. Важливо розуміти ієрархію: якщо рішення прийняла посадова особа органу ПФУ, то скарга подається керівнику цього органу. У разі, якщо оскаржуване рішення винесене керівником цього органу, заявник має право на оскарження такого рішення в адміністративному порядку до Пенсійного фонду України.

Якщо адміністративний шлях не допоміг, наступним кроком є звернення до адміністративного суду. Це найбільш ефективний спосіб, оскільки судді частіше стають на бік пенсіонера, керуючись принципами верховенства права, а не внутрішніми інструкціями фонду. Сама по собі позовна заява про оскарження дій Пенсійного фонду повинна містити вимогу не лише скасувати незаконне рішення, а й зобов'язати фонд вчинити певні дії: призначити пенсію, зарахувати стаж або здійснити виплати [17].

Узагальнюючи проведений аналіз, можна зробити висновок, що забезпечення пенсійних прав людей, які були внутрішньо переміщені, потребує не тільки поліпшення законів, а й того, щоб адміністративні процедури стали простішими та зрозумілішими і щоб рішення Пенсійного фонду були прогнозованими. Міжнародні норми щодо захисту соціальних прав, позиції Європейського суду з прав людини та вимоги щодо відсутності дискримінації зобов'язують державу забезпечити такі умови, щоб пенсія була доступною та не перетворювалася на складну бюрократичну проблему, а залишалася дієвим інструментом соціальної безпеки. Тому головним завданням державної політики має стати зменшення ризиків безпідставного припинення виплат пенсій, усунення зайвих технічних бар'єрів та розширення можливостей для ефективного оскарження рішень.

Висновки

Отже, пенсійне забезпечення дуже важливе для людей, особливо в нашій країні. Конституція України каже, що всі мають право на соціальний захист, і пенсійне забезпечення є частиною цього права.

Зараз, коли в країні війна, люди, які були змушені покинути свої будинки, особливо потребують допомоги. Для багатьох із них пенсія - єдиний спосіб вижити. Хоча закони України, наприклад, Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», обіцяють захист пенсійних прав, на практиці виникають великі проблеми. Люди мають труднощі з підтвердженням свого трудового стажу, не можуть отримати необхідні документи, і адміністративні процедури дуже складні. Це призводить до того, що соціальні права стають недоступними для людей.

Міжнародні стандарти і Європейський суд з прав людини наголошують, що обмеження соціальних виплат мають бути справедливими і розумними. Тому потрібно вдосконалити адміністративні механізми, зробити процедури простішими і забезпечити, щоб люди реально могли отримати свої пенсійні виплати.

Список використаних джерел

1. Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування: Закон України від 09.07.2003 № 1058-IV: станом на 26 січ. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text> (дата звернення: 03.03.2026)..
2. Конституція України: (з офіц. тлумаченням Конституц. Суду України). Київ: Ліра, 2006. 96 с.
3. Законодавство України про пенсійне забезпечення. Київ: Юрінком Інтер, 1999. 400 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text>
4. Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб: Закон України від 20.10.2014 № 1706-VII: станом на 4 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення: 03.03.2026).
5. Про здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам: постанова Кабінету Міністрів України від 5 листоп. 2014 р. № 637. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-%D0%BF> (дата звернення: 03.03.2026).
6. Іляшко О. О. Реалізація та захист прав жителів тимчасово окупований територій: проблема легітимізації документів. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: юридичні науки. 2019. Т. 30 (69). № 3. С. 24–28. URL : https://juris.vernadskyjournals.in.ua/eng/journals/2019/3_2019/7.pdf. (дата звернення: 03.03.2026).
7. Протокол до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод: Протокол Ради Європи від 20.03.1952: станом на 17 лип. 1997 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text (дата звернення: 03.03.2026).
8. Велика Палата Верховного Суду. Постанова від 04 верес. 2018 р. у зразковій справі № 805/402/18-а. <https://reyestr.court.gov.ua>. (дата звернення: 03.03.2026).
9. International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights. United Nations, Treaty Series. 1976. Vol. 993. P. 3. Art. 9.
10. Committee on Economic, Social and Cultural Rights. General comment No.19: The right to social security (art. 9), UN Doc. E/C.12/GC/19, 4 Feb. 2008. <https://undocs.org/en/E/C.12/GC/19> (дата звернення: 03.03.2026).
11. Council of Europe. European Social Charter (Revised) (ETS No. 163), Strasbourg, 3.V.1996. Article 12. <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=163> (дата звернення: 03.03.2026).
12. United Nations, OCHA. Guiding Principles on Internal Displacement. New York : United Nations, 2004. <https://www.unocha.org/publication/guiding-principles-internal-displacemen> (дата звернення: 03.03.2026).

13. Європейський суд з прав людини. Рішення у справі «Stec та інші проти Сполученого Королівства» (Stec and Others v. the United Kingdom): заяви № 65731/01, № 65900/01, Постанова Великої палати від 12 квіт. 2006 р. [Електронний ресурс]. HUDOC (ECtHR). <https://hudoc.echr.coe.int> (дата звернення: 03.03.2026).
14. Припинення пенсій для ВПО у 2026 році: які причини зупинення виплат і як їх відновити. *Zmina.Info*. URL: <https://zmina.info/news/prypynennya-pensij-dlya-vpo-u-2026-roczy-yaki-prychyny-zupynennya-vyplat-i-yak-yih-vidnovyty/> (дата звернення: 21.03.2026).
15. Пенсія для ВПО 2026 - в січні більше мільйона переселенців втратили виплати, що відомо - *reNews. Головні Новини України*. URL: <https://renews.com.ua/ekonomika/pensiia-dlia-vpo-2026-v-sichni-bilshe-miliona-pereselenciv-vtratile-viplati-sho-vidomo/> (дата звернення: 21.03.2026).
16. Мілієнко О. А. Захист від порушення прав на соціальний захист та пенсійне забезпечення внутрішньо переміщених осіб: захист від порушення прав на соціальний захист та пенсійне забезпечення внутрішньо переміщених осіб. *Захист прав і свобод громадян у світлі вимог конституції України*. 2025.
17. Як оскаржити рішення Пенсійного фонду України: порядок дій. *Юридичні консультації та правова допомога онлайн. Мережа Права*. URL: <https://merezha-prava.ua/blog-posts/yak-oskarzhiti-rishennya-pensijnogo-fondu-ukrayini-poryadok-diy> (дата звернення: 21.03.2026).

References

1. Pro zahalnooboviazkove derzhavne pensiine strakhuvannia [On Mandatory State Pension Insurance]: Law of Ukraine No. 1058-IV (2003). (In force as of January 26, 2026). Retrieved March 3, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1058-15#Text>
2. Constitution of Ukraine. (2006). Kyiv: Lira. (With official interpretation of the Constitutional Court of Ukraine). (Original work in Ukrainian)
3. Zakonodavstvo Ukrainy pro pensiine zabezpechennia [Legislation of Ukraine on Pension Provision]. (1999). Kyiv: Yurinkom Inter. Retrieved March 3, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1788-12#Text> (Original work in Ukrainian)
4. Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno peremishchenykh osib [On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons]: Law of Ukraine No. 1706-VII (2014). (In force as of April 4, 2025). Retrieved March 3, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text>
5. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2014). Resolution No. 637 "On Providing Social Payments to Internally Displaced Persons." Retrieved March 3, 2026, from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/637-2014-%D0%BF>
6. Illiashko, O. O. (2019). Implementation and protection of the rights of residents of temporarily occupied territories: The issue of legitimization of documents. *Scientific Notes of V. I. Vernadsky Taurida National University. Legal Sciences Series*, 30(69)(3), 24–28. Retrieved March 3, 2026, from https://juris.vernadskyjournals.in.ua/eng/journals/2019/3_2019/7.pdf (Original work in Ukrainian)
7. Council of Europe. (1952). *Protocol to the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms*. Retrieved March 3, 2026, from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_535#Text
8. Supreme Court of Ukraine, Grand Chamber. (2018). Judgment in Model Case No. 805/402/18-a (September 4, 2018). Retrieved March 3, 2026, from <https://reyestr.court.gov.ua> (Original work in Ukrainian)
9. United Nations. (1976). *International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights*. United Nations Treaty Series, 993, 3. Art. 9.

10. Committee on Economic, Social and Cultural Rights. (2008). *General Comment No. 19: The Right to Social Security (Art. 9)*. UN Doc E/C.12/GC/19. Retrieved March 3, 2026, from <https://undocs.org/en/E/C.12/GC/19>
11. Council of Europe. (1996). *European Social Charter (Revised)* (ETS No. 163). Retrieved March 3, 2026, from <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=treaty-detail&treaty-num=163>
12. United Nations OCHA. (2004). *Guiding Principles on Internal Displacement*. Retrieved March 3, 2026, from <https://www.unocha.org/publication/guiding-principles-internal-displacement>
13. European Court of Human Rights. (2006). *Stec and Others v. the United Kingdom*, Applications Nos. 65731/01 & 65900/01, Grand Chamber judgment of 12 April 2006. HUDOC. Retrieved March 3, 2026, from <https://hudoc.echr.coe.int>
14. Zmina.Info. (2026). Suspension of pensions for IDPs in 2026: Reasons and how to restore payments. Retrieved March 21, 2026, from <https://zmina.info/news/prypynennya-pensij-dlya-vpo-u-2026-rocz-yaki-prychyny-zupynennya-vyplat-i-yak-yih-vidnovyty/> (Original work in Ukrainian)
15. reNews. (2026). Pension for IDPs 2026: Over one million displaced persons lost payments in January. Retrieved March 21, 2026, from <https://renews.com.ua/ekonomika/pensiia-dlia-vpo-2026-v-sichni-bilshe-miliona-pereselenciv-vtratili-viplati-sho-vidomo/> (Original work in Ukrainian)
16. Milienko, O. A. (2025). Protection of the rights to social security and pension provision of internally displaced persons. In *Protection of Citizens' Rights and Freedoms in the Light of the Requirements of the Constitution of Ukraine*. (Original work in Ukrainian)
17. Merezha Prava. (2026). How to appeal a decision of the Pension Fund of Ukraine: Step-by-step guidance. Retrieved March 21, 2026, from <https://merezha-prava.ua/blog-posts/yak-oskarzhiti-rishennya-pensiynogo-fondu-ukrayini-poryadok-diy> (Original work in Ukrainian)